

Projektas yra bendrai finansuojamas iš
Prieglobsčio, migracijos ir integracijos
fondo 2014–2020 metų nacionalinės
programos lėšų

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METINĖ ATASKAITA

2017 M. BALANDIS – 2018 M. BALANDIS

Vilnius

2018

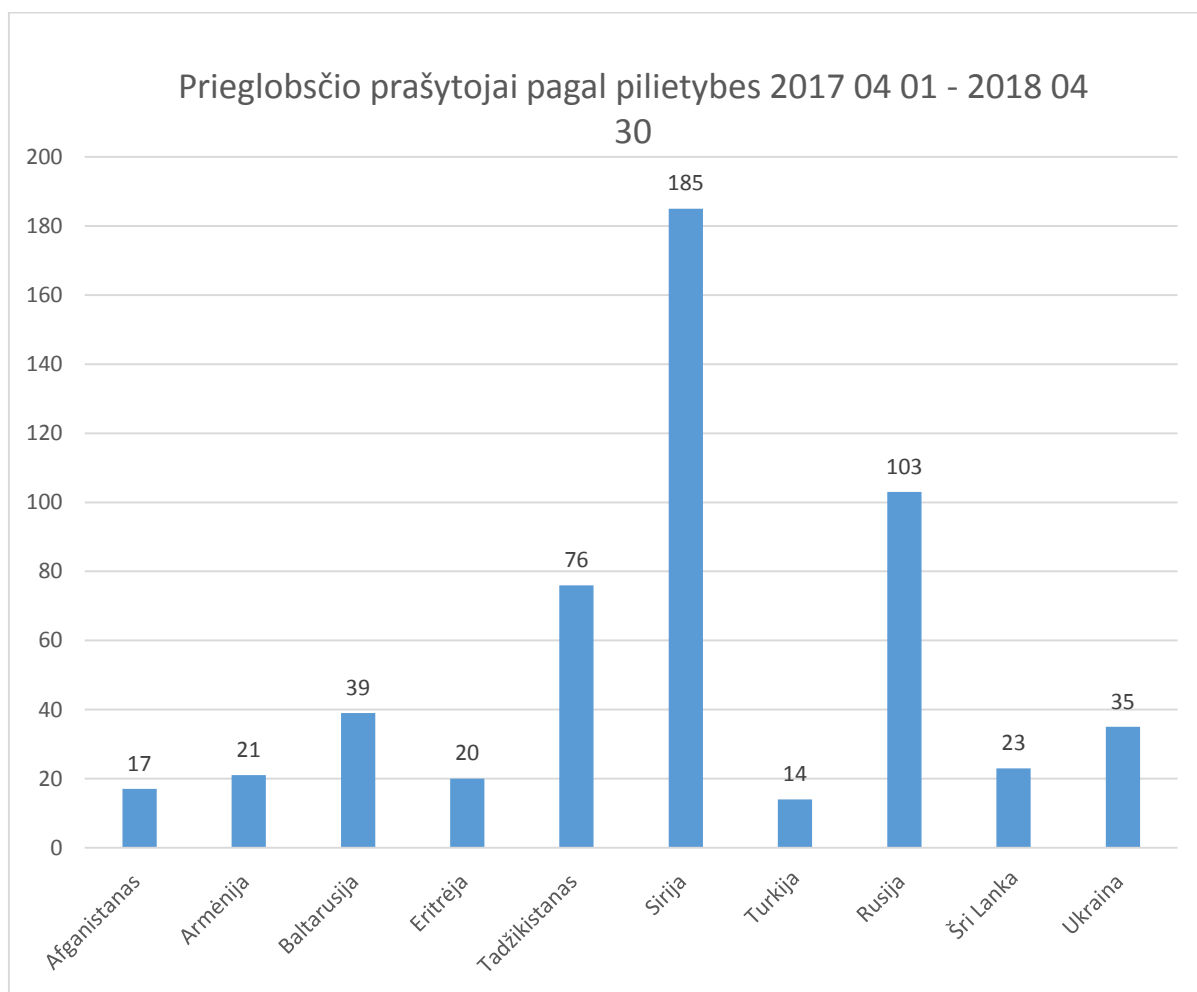
TURINYS

ĮVADAS.....	3
PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO STANDARTAI	11
PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS VIZITŲ METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI IR REKOMENDACIJOS	20
IŠVADOS.....	33

IVADAS

Kiekvienais metais Lietuva sulaukia kelių šimtų prieglobsčio prašymų. 2013 m. Lietuvoje pasiprašė prieglobsčio 275 žmonės, 2014 m. – 406 ir 2015 m. – 286, 2016 m. – 425 ir 2017 m. 599. 2018 m. sausio – balandžio mėnesiais Lietuvoje prieglobsčio pasiprašė 80 žmonių. Metinės ataskaitos ataskaitinio laikotarpio metu (2017 m. balandis – 2018 m. balandis) prieglobsčio Lietuvoje pasiprašė 577 trečiųjų šalių piliečiai.

2017 m. balandžio 1 d. – 2018 m. balandžio 30 d. didžioji dauguma Lietuvoje prieglobsčio prašančių žmonių buvo Sirijos Arabų Respublikos piliečiai, jų buvo 185, antrieji – Rusijos Federacijos piliečiai, jų buvo 103, tretieji – atvykę iš Tadžikistano.

Vykdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. 628 „Dėl užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“ nuostatas ataskaitiniu laikotarpiu į Lietuvą buvo perkelti 206 pabėgėliai. Perkelti prieglobsčio prašytojai padidino bendrą Lietuvoje prieglobsčio prašančių žmonių skaičių. Taip pat didėjanti prieglobsčio prašytojų skaičių įtakojo ir suaktyvėjęs trečiųjų šalių piliečių grąžinimas į Lietuvą pagal Dublino III Reglamentą. Nuo 2017 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. balandžio 30 d. prieglobsčio Lietuvoje pasiprašė 147 pagal Dublino III Reglamentą grąžinti asmenys. Pastaraisiais metais pastebimas prieglobsčio prašytojų skaičiaus padidėjimas Lietuvoje, taigi ypatingai svarbu užtikrinti tinkamas prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas, prieglobsčio procedūrų efektyvumą, su prieglobsčio prašytojais dirbančių institucijų darbuotojų kompetenciją. Taip pat nemaža dalis perkeltų pabėgėlių yra pažeidžiami žmonės, pabėgę iš karo zonų Sirijoje ir Irake, todėl yra itin svarbu atliepti specialius tokių žmonių poreikius, užtikrinant jų teises ir orumą.

Lietuvos Raudonasis Kryžius vykdo pasienio monitoringą nuo 2010 m., kai VSAT, Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro (JTVPK) regioninis biuras Baltijos ir Šiaurės šalims bei Lietuvos Raudonasis Kryžius pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo sprendžiant klausimus, susijusius su prieglobsčio prašytojais. Susitarimu siekiama prisidėti prie skaidrios prieglobsčio sistemos kūrimo ir užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojų teisės būtų gerbiamos nuo jų patekimo į Lietuvos teritoriją.

Pagal šį susitarimą VSAT pareigūnai informuoja Lietuvos Raudonojo Kryžiaus atstovus apie pasienyje prieglobsčio prašančius žmones. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus atstovai turi teisę vykti į pasienio kontrolės punktus ir Užsieniečių registracijos centrą bei stebėti ne tik prieglobsčio prašymų pateikimo procedūras, bet taip pat pareigūnų procedūrinius veiksmus, vertinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas bei suteikti šiems žmonėms pirminę informaciją apie prieglobsčio procedūras Lietuvoje.

Siekiant didinti stebimų atvejų skaičių ir plėsti stebimų įstaigų ratą, nuo 2017 m. kovo 16 d. Lietuvos Raudonasis Kryžius įgyvendina PMIF finansuojamą projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“. Šioje metinėje ataskaitoje apibendrinamos priėmimo sąlygų stebėsenos vizitų, vykdytų nuo 2017 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. balandžio 30 d., ataskaitos, nustatyti trūkumai bei rekomendacijos, kaip pagerinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas.

Ataskaitos laikotarpiu buvo įvykdyti 26 priėmimo sąlygų stebėsenos vizitai ir parengtos 26 ataskaitos. JTVPK pasienio stebėsenos rėmuose tuo pačiu laikotarpiu buvo atlikti 49 stebėsenos vizitai. Taigi iš viso nurodytu laikotarpiu buvo įvykdyti 75 stebėsenos vizitai.

Iš 26 prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos vizitų – 7 planuoti vizitai ir 19 vizitų organizuota gavus pranešimus apie prieglobsčio prašančius asmenis. Nuo 2017 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. balandžio 30 d. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtojas buvo informuotas apie 79 prieglobsčio prašymo atvejus. 24% atvejų, apie kuriuos pranešta, stebėti įgyvendinant projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“. Skaičiuojant visus Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėsenos vizitus (įskaičiuojant ir vizitus pagal VSAT, JTVPK ir LRK susitarimą) buvo stebėti 54 iš 79 praneštų atvejų, kas sudaro 68% praneštų atvejų.

Priėmimo sąlygų stebėsenos projekto tikslinė grupė yra trečiosios valstybės (ne Europos Sąjungos) piliečiai arba asmenys be pilietybės, kurie Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPĮ) 67 straipsnio nustatyta tvarka yra pateikę prašymus suteikti prieglobstį ir dėl kurių dar nėra priimti galutiniai sprendimai.

Priėmimo sąlygų stebėsenos tikslas – vykdyti priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną, siekiant pagerinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą.

Siekiama:

- Vykdyti trečiosios valstybės (ne Europos Sąjungos) piliečių arba asmenų be pilietybės, kurie Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 67 straipsnio nustatyta tvarka yra pateikę prašymus suteikti prieglobstį ir dėl kurių dar nėra priimti galutiniai sprendimai, priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną, pagerinti tikslinės grupės asmenų priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą.
- Nešališkai ir objektyviai vertinti, ar institucija, atsakinga už prieglobsčio prašytojų priėmimą ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą, laikosi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (OL 2016 C 202, p. 389), 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL 2013 L 180, p. 60), 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL 2013 L 180, p. 96), ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių apsaugos dokumentuose įtvirtintų reikalavimų.

- Vadovaujantis Lietuvos migracijos politikos gairėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, prisidėti prie veiksmingos bendrosios Europos prieglobsčio sistemos kūrimo, kuria siekiama konsoliduoti tarptautinės apsaugos standartus visoje ES, priemonių įgyvendinimo. Taip pat prisidėti prie Lietuvos prieglobsčio sistemos, kuri yra bendrosios Europos prieglobsčio sistemos dalis, tobulinamo taip, kad būtų užtikrintos kokybiškos ir veiksmingos prieglobsčio procedūros.
- Užtikrinti prieglobsčio procedūrų įgyvendinime dalyvaujančių valstybinių ir nevyriausybinių institucijų bendradarbiavimą, jį stiprinant susitikimų metu ir diskusijų metu ieškant bendrų sprendimų stebėsenos metu identifikuotoms problemoms spręsti.

Priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną atliekama tokiais būdais:

- Priėmimo sąlygų stebėtojas atlieka stebėsenos vizitus Lietuvos Respublikos Valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau – VSAT) pasienio kontrolės punktuose ir užkardose, Užsieniečių registracijos centre, teritorinėje (-ėse) policijos įstaigoje (-ose), Pabėgėlių priėmimo centre ir, prireikus, – kitose institucijose ir (ar) įstaigose.

- LRK priėmimo sąlygų stebėtojui atsakingos institucijos praneša apie atvykusius prieglobsčio prašytojus bei pradėtas procedūras.

- Stebimi, vertinami ir analizuojami duomenys apie prieglobsčio prašytojų materialines priėmimo sąlygas, prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo efektyvumą ir atitikimą įstatymams bei tarptautinėms normoms. Ypač didelis dėmesys yra skiriamas pažeidžiamiesiems prieglobsčio prašytojams.

- Priėmimo sąlygų stebėtojas parengia stebėsenos ataskaitos formą.

- Per kiekvieną 3 mėnesių laikotarpį priėmimo sąlygų stebėtojas vykdo bent 6 stebėsenos vizitus. Stebėjimo vizito metu, esant galimybei, imamas interviu iš prieglobsčio prašytojo, siekiant išsiaiškinti, ar nebuvo trukdžių prašantis prieglobsčio ir vykdant prieglobsčio procedūras. Po kiekvieno stebėjimo vizito priėmimo sąlygų stebėtojas parengia ataskaitą apie konkretų stebėtą atvejį, kurioje įformina stebėsenos rezultatus. Stebėjimo ataskaita su rekomendacijomis siunčiama stebėtai institucijai ir (ar) įstaigai.

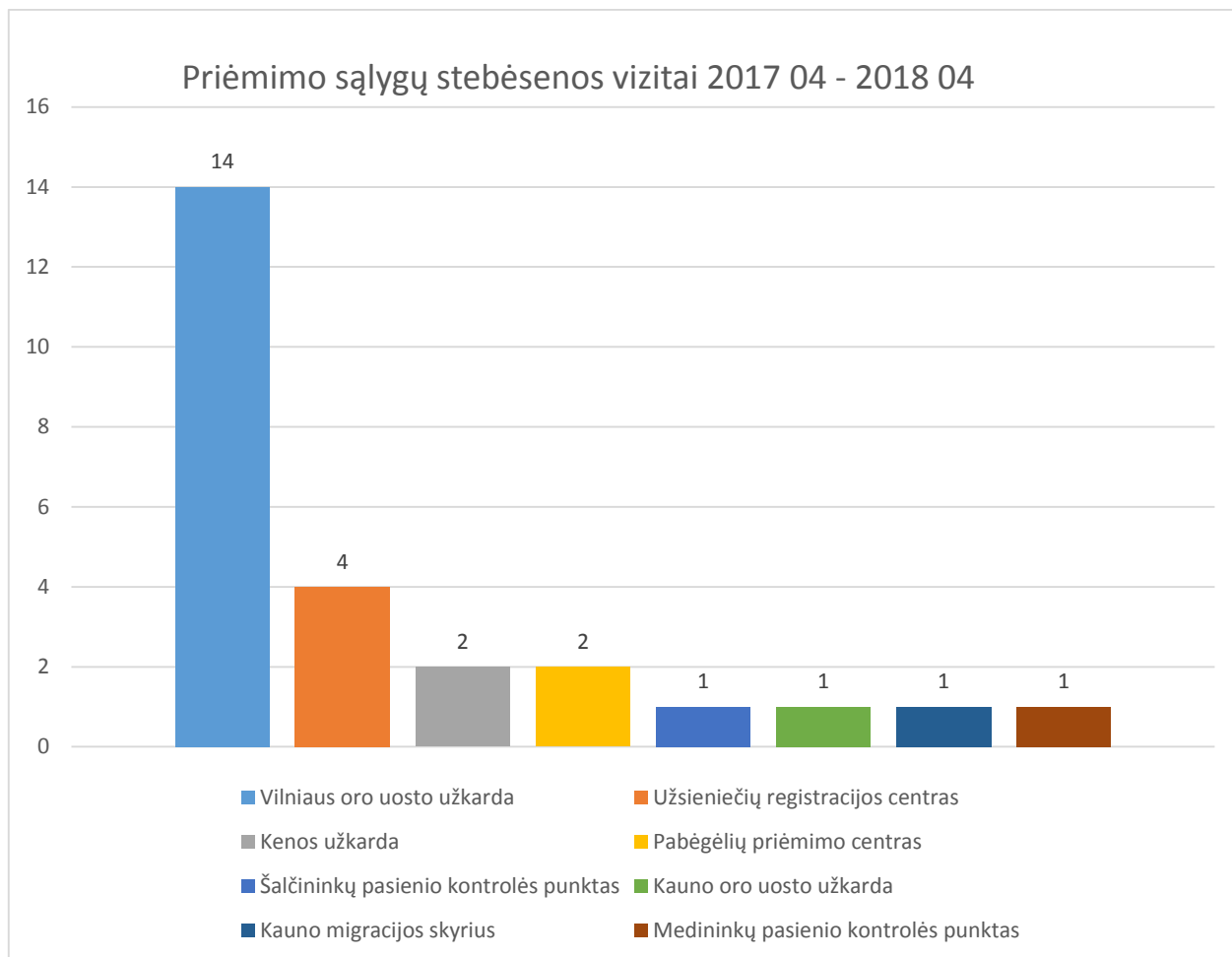
- Priėmimo sąlygų stebėtojas stebėsenos vizitų metu stebi šiuos aspektus:

- Ar užsienietis, norintis prašyti prieglobsčio Lietuvoje, buvo įleistas į LR teritoriją?
- Ar užsieniečiui buvo trukdžių pateikti prieglobsčio prašymą?

- Ar Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai ar kitų atsakingų institucijų atstovai priėmė užsieniečio prieglobsčio prašymą?
- Ar užsieniečiui buvo suteikta informacija apie galimybę prašyti prieglobsčio?
- Ar užsieniečiui buvo suteikta informacija apie prieglobsčio procedūrą?
- Ar užsieniečiui buvo suteikta informacija apie tolimesnius veiksmus?
- Ar užsieniečiui buvo suteikta informacija jam suprantama kalba?
- Ar užsieniečiui suteikta informacija dėl galimybės nemokamai pasinaudoti teisinėmis paslaugomis?
- Ar užsienietis informuotas, kad gali kreiptis pagalbos į nevyriausybinės organizacijas, tokias kaip Lietuvos Raudonasis Kryžius?
- Ar prieglobsčio prašytojams buvo suteiktos reikalavimus atitinkančios materialinės sąlygos (miegama vieta, švari patalynė, prieiga prie sanitarinio mazgo, karšto vandens ir t. t.)?
- Ar prieglobsčio prašytojas gavo maisto paketą?
- Ar užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos mažamečiams vaikams?
- Ar buvo atsižvelgta į specialius pažeidžiamų prieglobsčio prašytojų poreikius?
- Ar prieglobsčio prašytojui suteikta informacija, kad jis gali gauti humanitarinę pagalbą iš organizacijų, tokių kaip Lietuvos Raudonasis Kryžius?
- Ar apgyvendinant prieglobsčio prašytojus buvo atsižvelgta į amžiaus, lyties, religijos ir kitus aspektus?
- Ar užsienietis turi nusiskundimų sveikata ar kitų specialiųjų poreikių?
- Ar užsieniečiui suteikta galimybė pasinaudoti būtinomis medicininėmis paslaugomis?
- Ar užsieniečiui nebuvo kliūčių gauti reikiamą medicininę pagalbą dėl kalbos barjero?
- Ką pareigūnai darytų, jei pasienio kontrolės punkte ar kitoje vietoje prieglobsčio prašytojui prireiktų medicininės pagalbos?
- Ar prieglobsčio prašytojui buvo nustatytas pažeidžiamumas ir ar tai vyko iškart jam paprašius prieglobsčio Lietuvoje?
- Ar suteikiant materialines priėmimo sąlygas buvo atsižvelgta į asmens pažeidžiamumą?
- Ar pažeidžiamam asmeniui reikėjo specialių medicininių ar psichologinių paslaugų ir ar jos buvo suteiktos?

Ataskaitiniu laikotarpiu vykdyti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos projekto vizitai:

1. 2017 m. balandžio 14 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
2. 2017 m. balandžio 24 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
3. 2017 m. gegužės 24 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
4. 2017 m. gegužės 31 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
5. 2017 m. birželio 7 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
6. 2017 m. birželio 15 d. Užsieniečių registracijos centre;
7. 2017 m. liepos 11 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
8. 2017 m. liepos 26 d. Kenos užkardoje;
9. 2017 m. rugpjūčio 1 d. Kenos užkardoje;
10. 2017 m. rugpjūčio 7 d. Medininkų pasienio kontrolės punkte;
11. 2017 m. rugsėjo 12 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
12. 2017 m. rugsėjo 20 d. Kauno oro uosto užkardoje;
13. 2017 m. spalio 20 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
14. 2017 m. spalio 23 d. Pabėgėlių priėmimo centre;
15. 2017 m. lapkričio 6 d. Šalčininkų pasienio kontrolės punkte;
16. 2017 m. lapkričio 8 d. Užsieniečių registracijos centre;
17. 2017 m. gruodžio 12 d. Kauno migracijos skyriuje;
18. 2017 m. gruodžio 21 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
19. 2018 m. sausio 25 d. Pabėgėlių priėmimo centre;
20. 2018 m. sausio 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
21. 2018 m. vasario 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
22. 2018 m. vasario 28 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
23. 2018 m. kovo 16 d. Užsieniečių registracijos centre;
24. 2018 m. kovo 16 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
25. 2018 m. balandžio 17 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
26. 2018 m. balandžio 26 d. Užsieniečių registracijos centre.

Daugiausia priėmimo sąlygų stebėsenos vizitų buvo atlikta Vilniaus oro uosto užkardoje – 14. Keturi stebėsenos vizitai buvo atlikti Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje. Po du stebėsenos vizitus buvo atlikta Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje, ir Kenos užkardoje. Po vieną stebėsenos vizitą buvo atlikta Šalčininkų pasienio kontrolės punkte, Kauno oro uosto užkardoje, Medininkų pasienio kontrolės punkte ir Kauno migracijos skyriuje.

Ženkliai didesnį stebėsenos vizitų skaičių Vilniaus oro uosto užkardoje lėmė tai, kad iš visų institucijų, kuriose trečiųjų šalių piliečiai gali pateikti prieglobsčio prašymus, šioje užkardoje yra pateikta daugiausiai prieglobsčio prašymų. Iš ataskaitiniu laikotarpiu pateiktų 577 prieglobsčio prašymų net 257 buvo pateikti Vilniaus oro uosto užkardoje. Šis skaičius yra didelis, nes Vilniaus oro uosto užkardoje prieglobsčio prašymus pateikia iš Turkijos, Graikijos ir Italijos perkelti pabėgėliai bei pagal Dublino III Reglamentą į Lietuvą grąžinti trečiųjų šalių piliečiai.

Iš 26 priėmimo sąlygų stebėsenos vizitų buvo stebėti 6 perkeltų iš Turkijos, Graikijos ir Italijos prieglobsčio prašytojų atvejai, 7 grąžintų pagal Dublino III Reglamentą atvejai ir 13 kitų stebėsenos vizitų, kai prieglobsčio prašoma pasienyje arba vizitas vykdomas URC arba PPC.

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO STANDARTAI

PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS

„Kiekvienas turi teisę kitose šalyse ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis.“
Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 14 straipsnis.

„Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso bei Europos Sąjungos sutartį ir Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo.“ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, 18 straipsnis.

„Kompetentingas pareigūnas (pvz., imigracijos pareigūnas arba pasienio policijos pareigūnas), į kurį pareiškėjas kreipiasi Susitariančiosios valstybės pasienyje arba teritorijoje, turėtų turėti aiškius nurodymus, kaip spręsti tokius atvejus, kurie gali patekti į atitinkamų tarptautinių dokumentų taikymo sritį. Jis privalo veikti pagal negražinimo principą ir perduoti tokius atvejus aukštesnei valdžios institucijai. Pareiškėjui turėtų būti pateiktos reikalingos rekomendacijos dėl vykdytinos procedūros.“
JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvados, 1977 m. spalio 12 d., Pabėgėlių statuso nustatymas Nr. 8 (XXVIII) – 1977 m., e punkto i ir ii papunkčiai.

„Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienas veiksnus suaugęs asmuo turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 7 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad nepilnametis turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu, jeigu pagal atitinkamos valstybės narės teisę jis turi procesinį veiksnumą, arba per savo tėvus ar kitus suaugusius šeimos narius, arba pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką už jį atsakingą suaugusį asmenį, arba per atstovą.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 7 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos paprašęs asmuo turėtų veiksmingą galimybę prašymą pateikti kuo greičiau.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 6 straipsnio 2 dalis.

„Esant požymiams, kad trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės, laikomi sulaikymo patalpose ar sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas prie išorės sienų, gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos, valstybės narės jiems suteikia informaciją, kaip tai padaryti. Tose sulaikymo patalpose ir perėjimo punktuose valstybės narės užtikrina vertimą žodžiu, jeigu jo reikia, siekiant sudaryti sąlygas naudotis prieglobsčio procedūra.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 8 straipsnio 1 dalis.

„Jeigu trečiosios šalies piliečiai ir asmenys be pilietybės, pareiškę norą prašyti tarptautinės apsaugos, paprašo tarptautinės apsaugos, jie turėtų įvykdyti šios direktyvos ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (5), reikalavimus bei naudotis šiose direktyvose nustatytais teisėmis. Tam valstybės narės turėtų kuo greičiau registruoti tuos asmenis, kaip tarptautinės apsaugos prašytojus.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 27 konstatuojamoji dalis.

„Užsieniečio prašymas suteikti prieglobstį gali būti pateiktas: 1) pasienio kontrolės punktuose arba Lietuvos Respublikos teritorijoje, kurioje galioja pasienio teisinis režimas, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai; 2) Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus nurodytą šios dalies 1 punkte, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai ar teritorinei policijos įstaigai.“ Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, Nr. IX-2206, priimtas 2004 m. balandžio 29 d. [su vėlesniais pakeitimais], 67 straipsnio 1 dalis.

INFORMACIJOS APIE PRIEGLBSČIO PROCEDŪRĄ SUTEIKIMAS

„1. Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams būtų suteikta informacija apie organizacijas arba asmenų grupes, teikiančias specialią teisinę pagalbą, bei apie organizacijas, kurios galėtų suteikti pagalbą arba juos informuoti apie esamas priėmimo sąlygas, įskaitant sveikatos priežiūrą.

2. Valstybės narės užtikrina, kad 1 dalyje nurodyta informacija būtų teikiama raštu ir ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turi suprasti prašytojas. Tam tikrais atvejais ši informacija taip pat gali būti teikiama žodžiu.“ Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 5 straipsnis

„Nepaisant to, ar prieglobsčio prašytojai pateikia savo prašymus iš karto po atvykimo arba patekimo į šalį, jie dažnai susiduria su sunkumais pačiame pradiname prieglobsčio suteikimo proceso etape. Jiems gali trūkti pagrindinės informacijos apie prieglobsčio suteikimo procedūrą ir jie gali negalėti pateikti savo prašymų oficialiai arba suprantamai, be tinkamų konsultacijų dėl praktinio jų priėmimo organizavimo, prieglobsčio suteikimo procedūros ir kitos naudingos informacijos.“ JTVPK, Pasaulinės konsultacijos dėl tarptautinės apsaugos/trečioji tema: prieglobsčio prašytojų priėmimas, įskaitant elgesio standartus, individualių prieglobsčio sistemų kontekste, 2001 m. rugsėjo 4 d., EC/GC/01/17, 11 punktas.

„Pareiškėjui turėtų būti suteiktos reikalingos konsultacijos dėl vykdytinios procedūros.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvados, 1977 m. spalio 12 d., Pabėgėlių statuso nustatymas Nr. 8 (XXVIII) – 1977 m., e punkto ii papunktis.

„Valstybės narės užtikrina, kad tos [...] institucijos, kurių, tikėtina, gali būti prašoma tarptautinės apsaugos, kaip antai policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, imigracijos tarnybos, ir sulaikymo įstaigos darbuotojai gautų atitinkamą informaciją, jiems būtų teikiamas reikiamo lygio mokymas, atitinkantis jų užduotis bei pareigas, ir jiems būtų nurodyta informuoti prašytojus, kam ir kaip pateikti tarptautinės apsaugos prašymus.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 6 straipsnio 1 dalis.

„Siekiant užtikrinti galimybę veiksmingai naudotis nagrinėjimo procedūra, valstybės tarnautojai, kurie pirmieji susiduria su tarptautinės apsaugos siekiančiais asmenimis, visų pirma valstybės tarnautojai, stebintys sausumos ar jūrų sienas arba vykdantys patikrinimus kertant sieną, turėtų gauti reikiamą informaciją ir dalyvauti būtinuose mokymuose apie tai, kaip atpažinti ir tvarkyti tarptautinės apsaugos prašymus, *inter alia*, deramai atsižvelgiant į atitinkamas EPPB parengtas gaires. Valstybės tarnautojai valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenius ir tranzito zonas, esantiems trečiųjų šalių piliečiams arba asmenims be pilietybės, paprašiusiems tarptautinės apsaugos, turėtų sugebėti suteikti svarbią informaciją apie tai, kur ir kaip galima pateikti tarptautinės apsaugos prašymą. [...]“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 26 konstatuojamoji dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad visi prašytojai galėtų [gauti] [...] informaciją apie taikytiną procedūrą ir apie savo teises ir pareigas tos procedūros metu bei galimas savo pareigų nesilaikymo ir nebendradarbiavimo su institucijomis pasekmes ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turėtų suprasti. Jiems turi būti pranešta apie laiką, jiems prieinamas priemonės, siekiant įvykdyti pareigą suteikti Direktyvos 2011/95/ES 4 straipsnyje nurodytą informaciją, taip pat apie pasekmes, kylančias tiesiogiai ar netiesiogiai atsiėmus prašymą. Ta informacija suteikiama laiku, kad jie galėtų pasinaudoti šia Direktyva užtikrinamomis teisėmis ir įvykdytų [...] nurodytas pareigas.“ ES prieglobsčio procedūrų direktyva, 12 straipsnio 1 dalies a punktas.

PRIĖMIMO SĄLYGOS

„Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.“ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 25 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno teisę į pakankamą savo ir savo šeimos gyvenimo lygį, įskaitant teisę turėti pakankamai maisto, drabužių ir būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą. [...]“ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, 11 straipsnis.

„Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichinę sveikatą.“ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, 12 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi.“ Vaiko teisių konvencija, 27 straipsnio 1 dalis.

„Prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę kreiptis į atitinkamas valstybines ir nevalstybines įstaigas, kai jiems yra reikalinga pagalba, kad būtų užtikrinti jų elementarūs poreikiai gauti pagalbą,

įskaitant maistą, rūbus, apgyvendinimą ir medicinos priežiūrą bei pagarbą jų privatumui.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvada „Dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste“, Nr. 93 (LIII) – 2002 m.

„Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos besiprašantys prašytojai turėtų galimybę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis.“ ES priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad materialinėmis priėmimo sąlygomis prašytojams būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis, kuriuo suteikiamos jų pragyvenimo garantijos ir apsaugoma jų fizinė bei psichinė sveikata.“ ES priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 2 dalies 1 punktas.

„Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias sunkaus psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.“ ES priėmimo sąlygų direktyva, 21 straipsnis.

„Valstybės narės užtikrina, kad konkrečiais atvejais pažeidžiamiems asmenims, kaip numatyta 21 straipsnyje, taip pat ir sulaikytiems asmenims būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis.“ ES priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 2 dalies 2 punktas.

„Užtikrinant atitinkamą privatumą vienos šeimos nariai apgyvendinami kartu atskiroje gyvenamojoje patalpoje arba greta esančiose, viena nuo kitos neizoliuotose gyvenamosiose patalpose, išskyrus atvejus, kai vienas iš šeimos narių prieštarauja tokiam apgyvendinimui ir tam yra objektyvios priežastys.“ Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. 1V-340 (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymo Nr. 1V-132 redakcija), I Skyrius, Bendrosios nuostatos, 4.4 punktas.

MEDICINOS PASLAUGOS

„Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.“ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 25 straipsnio 1 dalis.

„Prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę kreiptis į atitinkamas valstybines ir nevalstybines įstaigas, kai jiems yra reikalinga pagalba, kad būtų užtikrinti jų elementarūs poreikiai gauti pagalbą, įskaitant maistą, rūbus, apgyvendinimą ir medicinos priežiūrą bei pagarbą jų privatumui.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvada „Dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste“, Nr. 93 (LIII) – 2002 m.

„Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams būtų suteikta reikalinga sveikatos priežiūra, į kurią įeina bent jau pirmoji medicinos pagalba ir būtiniausias gydymas ligų ir rimtų psichikos sutrikimų atveju.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 19 straipsnis, 1 punktas.

„Valstybės narės specialių priėmimo poreikių turintiems prašytojams suteikia būtiną medicinos ar kitokią pagalbą, įskaitant prireikus tinkamą psichinės sveikatos priežiūrą.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 19 straipsnis, 2 punktas.

PAŽEIDŽIAMŲ ASMENYS

„Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias sunkias

psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 21 straipsnis.

„1. Valstybės narės, įgyvendindamos su nepilnamečiais susijusias šios direktyvos nuostatas, pirmiausia atsižvelgia į vaiko interesus. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jų fiziniam, protiniam, dvasiniam, moraliniam ir socialiniam vystymuisi.

2. Vertindamos vaiko interesus, valstybės narės visų pirma tinkamai atsižvelgia į šiuos veiksnius:

a) šeimos susijungimo galimybes;

b) nepilnamečio gerovę ir socialinę raidą, ypač – į nepilnamečio patirtį;

c) saugumo ir apsaugos aspektus, ypač jei nepilnamečiui kyla grėsmė, kad nepilnametis yra arba gali tapti prekybos žmonėmis auka;

d) nepilnamečio pažiūras, atsižvelgdamos į jo amžių ir brandą

3. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų galimybę užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas, 18 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose, taip pat veiklą gryname ore.

4. Valstybės narės suteikia galimybę naudotis reabilitacijos paslaugomis tiems nepilnamečiams, kurie yra patyrę bet kokią prievartą, buvo be priežiūros, išnaudojami, kankinami, su kuriais buvo žiauriai, nežmoniška ir žeminančiai elgiamasi arba kurie yra nukentėję karinių konfliktų metu, bei užtikrina, kad būtų teikiama reikiama psichinės sveikatos priežiūra ir prireikus suteikta kvalifikuota psichologinė pagalba.

5. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai prašytojų vaikai arba nepilnamečiai prašytojai būtų apgyvendinti su savo tėvais, nesusituokusiais jų nepilnamečiais broliais ir (arba) seserimis arba su suaugusiu asmeniu, kuris už juos atsakingas pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką, jei tai daroma atsižvelgiant į atitinkamų nepilnamečių interesus.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 23 straipsnis.

„1. Valstybės narės užtikrina, kad kankinimus, išprievartavimą ar kitokius rimtus smurtinius veiksmus patyrę asmenys gautų reikiamą pagalbą dėl tokiomis veiksmais padarytos žalos, visų pirma galėtų naudotis tinkamu medicininio ir psichologinio gydymu arba priežiūra.

2. Su kankinimų, išprievartavimo ar kitokio sunkaus smurto aukomis dirbantys asmenys turi būti dalyvavę reikiamuose mokymuose, susijusiuose su jų poreikiais, ir toliau juose dalyvauti, bei būti susaistyti nacionalinėje teisėje numatytų konfidencialumo taisyklių dėl bet kokios atliekant pareigas gautos informacijos.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 25 straipsnis.

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ SULAIKYMAS

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. kovo 14 d. byloje Ilias ir Ahmed v. Vengrija (pareiškimo Nr. 47287/15) buvo konstatuota, kad prieglobsčio prašytojų izoliavimas tranzito zonoje be formalaus sprendimo yra *de facto* laisvės atėmimas ir pažeidžia Europos žmogaus teisių konvencijos 5 str. Negalėjimas apskusti sulaikymo yra Europos žmogaus teisių konvencijos 5 str. 4 d. pažeidimas.

„Bet koks sulaikymas arba laisvės atėmimas turi būti autorizuotas ir vykdomas pagal nacionalinius įstatymus. Bet koks laisvės atėmimas, kuris neatitinka nacionalinės teisės, laikomas neteisėtu tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės požiūriu. Tačiau, nors nacionaliniai įstatymai turi pagrindinę svarbą nustatant sulaikymo teisėtumą, tai „ne visada yra lemiamas elementas vertinant laisvės atėmimo pagrįstumą“. Ypač reikia atsižvelgti į tai, koks yra esminis asmenų apsaugos nuo savavališko jų laisvės atėmimo tikslas.“ JTVPK gairės Prieglobsčio prašytojų sulaikymui ir alternatyvioms sulaikymui priemonėms taikomų kriterijų bei standartų gairės, 3-ioji gairė, 15 d.

„Pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose prieglobsčio prašytojai apgyvendinami jiems įrengtose patalpose. Jeigu pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose nėra galimybių prieglobsčio prašytojams užtikrinti tinkamų priėmimo sąlygų prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo laikotarpiu, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, suderinusi su Migracijos departamentu, priima sprendimą įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką. Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose ir tranzito zonose sąlygas nustato vidaus reikalų ministras.“ UTPĮ 5 str. 8 d.

PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS VIZITŲ METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI IR REKOMENDACIJOS

Šioje ataskaitos dalyje aptariami stebėsenos vizitų metu užfiksuoti priėmimo sąlygų trūkumai, į kuriuos norėtume atkreipti dėmesį, susiję su prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo patalpomis, maitinimu, laisvės ribojimo situacijomis PKP, specifiniais mažamečių vaikų poreikiais ir medicininių paslaugų prieinamumu ir kokybe.

APGYVENDINIMAS

Taikytini standartai:

Pirma, prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui skirtose patalpose privalo būti natūralus apšvietimas (koeficientas 0,5), kas reiškia, kad patalpose, kuriose prieglobsčio prašytojai yra apgyvendinami, privalo būti langas; taip pat tose patalpose privalo būti šildymas ir vėdinimas.

Antra, keliamas reikalavimas, kad prieglobsčio prašytojų patalpose, be kita ko, privalomai turi būti lova, kas reiškia, kad kiekvienam prieglobsčio prašytojui turi būti suteikta atskira lova, kurioje jie galėtų miegoti/ilsėtis.

Trečia, apgyvendinant prieglobsčio prašytojus reikia atsižvelgti ne tik į jų kultūrinius, religinius skirtumus, tačiau ir įvertinti, kokios lyties ir ar vienos šeimos nariai yra apgyvendinami, nes vyrai ir moterys (ne vienos šeimos nariai) apgyvendinami atskirai, o vienos šeimos nariai turi būti apgyvendinami kartu.

Ketvirta, jeigu PKP nėra galimybių užtikrinti tinkamų priėmimo sąlygų (pavyzdžiui, nėra dušo), prieglobsčio prašytojai turi būti apgyvendinami patalpose, kuriose tokios sąlygos užtikrinamos.

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje, Užsieniečių registracijos centre ir Pabėgėlių priėmimo centre metu nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo PKP patalpos yra nepritaikytos didesniai prieglobsčio prašytojų skaičiui ar ilgesniai apgyvendinimo laikui.
- Kai kurios stebėtos prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo patalpos neatitinka minimalių prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų standartų (nėra langų arba jie nesandarūs, nėra dušo, nėra vėdinimo sistemos).
- Pastebima Užsieniečių registracijos centro perpildymo grėsmė.

Šias išvadas iliustruoja tokie stebėti atvejai pasienyje:

2017 m. balandžio 12 d. Vilniaus oro uosto užkardoje stebėtos 14 Sirijos piliečių, perkeltų į Lietuvą iš Graikijos, priėmimo sąlygos ir pirminės prieglobsčio procedūros. Į Vilniaus oro uostą atvyko 4 šeimos, kurias sudarė 8 suaugę asmenys ir 6 vaikai. Vienas iš dviejų prieglobsčio prašytojų kambarių buvo užimtas, nes jame buvo apgyvendinti du Ukrainos piliečiai. Ukrainos piliečiai buvo perkelti į kitas patalpas, kad būtų kiek įmanoma daugiau laisvos vietos atvykstantiems asmenims. Visi asmenys netilpo į du turimus kambarius, skirtus prieglobsčio prašytojams, tad dalis asmenų turėjo laukti procedūrų pabaigos atsisėdę ant kėdžių koridoriuje.

2017 m. balandžio 24 d. Vilniaus oro uosto užkardoje stebėtos iš Graikijos į Lietuvą perkeltų 4 Sirijos piliečių šeimų, kurias sudarė 8 suaugę asmenys bei 6 mažamečiai vaikai, priėmimo sąlygos ir prieglobsčio procedūros. Viename iš dviejų kambarių prieglobsčio prašytojams buvo apgyvendintas į Lietuvos Respublikos teritoriją neįleistas Armėnijos pilietis, kuris prieš atvykstant Sirijos piliečiams buvo perkeltas į kitas patalpas. Sirijos piliečiai pirminių prieglobsčio procedūrų pabaigos laukė dviejuose prieglobsčio prašytojams skirtuose kambariuose, kurie yra pritaikyti 6 asmenų apgyvendinimui. Pasibaigus sutrumpintoms apklausoms ir baigus pirmines procedūras, prieglobsčio prašytojai buvo nuvežti ir apgyvendinti Pabėgėlių priėmimo centre Rukloje.

2017 m. gegužės 24 d. Vilniaus oro uosto užkardoje stebėtos pagal Dublino III Reglamentą iš Prancūzijos grąžintos 4 asmenų šeimos, kurią sudarė du suaugę asmenys ir du mažamečiai vaikai, priėmimo sąlygos. Prieglobsčio prašytojai buvo apgyvendinti kambaryje su dviem sofomis-lovomis bei prieiga prie sanitarinio mazgo su dušu. Migracijos departamentas priėmė sprendimą nagrinėti prieglobsčio prašymus skubos tvarka, kas reiškė, kad šeima gali būti apgyvendinta užkardoje iki 28 dienų. Nors šeima buvo pažeidžiama ir tokiais atvejais dažniausiai priimamas sprendimas įleisti prieglobsčio prašytojus į Lietuvos teritoriją ir apgyvendinti juos URC, tačiau URC tuo metu buvo perpildytas, todėl šeima liko Vilniaus oro uosto užkardoje. 2017 m. gegužės 31 d. stebėtojas nuvyko dar kartą susitikti su prieglobsčio prašytojų šeima. Stebėsenos vizito dieną pažeidžiama šeima buvo apgyvendinta užkardoje jau 8 dienas. Vizito dieną suaugęs vyras ir 2 m. mergaitė buvo vežami pas dermatologą. Mergaitė susirgo vėjaraupiais, o suaugusiam vyrui prasidėjo odos žvynelinė. Po 9 dienų praleistų Vilniaus oro uosto užkardoje šeima 2017 m. birželio 1 d. buvo perkelta į URC.

2017 m. liepos 11 d. Vilniaus oro uosto užkardoje stebėtos 28 Sirijos piliečių, kurie buvo perkelti iš Graikijos į Lietuvą, priėmimo sąlygos. Žmonės netilpo dviejuose užkardoje esančiuose kambariuose, skirtuose prieglobsčio prašytojams. Vilniaus oro uosto užkardoje nėra įrengta vėdinimo

sistema, o patalpos yra įrengtos pusrūsyje ir jose nėra langų, tad patalpose esant didesniai žmonių skaičiui itin greitai pritrūksta gryno oro. Esant dideliui žmonių skaičiui, visos procedūros trunka ilgai ir prieglobsčio prašytojai su mažamečiais vaikais yra priversti laukti per mažose ir nevėdinamose patalpose iki paryčių, kuomet baigus visas procedūras jie yra pervežami į Pabėgėlių priėmimo centrą Rukloje.

2017 m. liepos 26 d. LRK stebėtojas nuvyko susitikti su dviem Rusijos Federacijos piliečiais, kurie Kenos geležinkelio stoties užkardoje buvo apgyvendinti nuo 2017 m. liepos 4 d. po to, kai Migracijos departamentas priėmė nagrinėti jų prieglobsčio prašymus skubos tvarka. Stebėsenos vizito dieną Rusijos piliečiai jau buvo praleidę 22 dienas Kenos užkardoje. Prieglobsčio prašytojai informavo stebėtoją, kad anksčiau jie buvo apgyvendinti ne prieglobsčio prašytojams skirtose patalpose, o sulaikymo patalpoje šalia budėtojų posto. Jie buvo atvedami į prieglobsčio prašytojų patalpas tik nusiprausti ir pasigaminti maisto. Prieglobsčio prašytojai buvo apgyvendinti jiems skirtose patalpose tik porą dienų prieš stebėsenos vizitą. Praėjus dienai po stebėsenos vizito prieglobsčio prašytojai vėl buvo perkelti į patalpas, kurios nėra pritaikytos prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui ir neatitinka minimalių priėmimo sąlygų. Tuo metu, kai prieglobsčio prašytojai nėra apgyvendinti jiems skirtose patalpose, jie neturi prieigos prie dušo ir juo gali pasinaudoti tik tuomet, kai juos į dušą, esantį prieglobsčio prašytojams skirtose patalpose, nuveda pareigūnai. Prieglobsčio prašytojai užkardoje buvo apgyvendinti maksimalų 28 dienų skaičių, po kurio 2017 m. rugpjūčio 1 d. jie buvo perkelti į URC.

2017 m. lapkričio 6 d. stebėtojas nuvyko susitikti ir įvertinti priėmimo sąlygų 4 asmenų šeimos iš Rusijos Federacijos, kuri pasiprašė prieglobsčio Šalčininkų PKP. Jų prieglobsčio byla nagrinėjama skubos tvarka. Šeima buvo apgyvendinta patalpoje, kurioje yra trys vienvietės lovos, tačiau nėra dušo, kuriuo galėtų naudotis prieglobsčio prašytojai, tad patalpos neatitinka minimalių priėmimo sąlygų. Šeima buvo apgyvendinta Šalčininkų PKP 8 dienas. Lapkričio 7 d. buvo priimtas sprendimas įleisti šeimą į Lietuvos Respubliką ir jie buvo apgyvendinti URC.

2018 m. balandžio 17 d. stebėtojas Vilniaus oro uosto užkardoje apžiūrėjo dvi naujai įrengtas papildomas patalpas, skirtas prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui. Įrengti du papildomi kambariai – vienvietis ir dvivietis. Vienviečiame kambaryje yra vienvietė lova su patalyne, stalas, kėdė, taip pat kambaryje yra įrengta kriauklė. Šiame kambaryje, kaip ir dviejuose senesniuose užkardoje esančiuose kambariuose, nėra lango. Dviviečiame kambaryje yra dvi vienvietės lovos su patalyne, kėdė, stalas ir kriauklė. Šis kambarys yra vienintelis užkardoje, kuriame yra langas. Šalia patalpų yra bendri tualetai,

kuriais gali naudotis prieglobsčio prašytojai. Dušai yra tik kitose dvejose patalpose prieglobsčio prašytojams, tad tais atvejais kai juose yra apgyvendinti kiti asmenys gali būti komplikuoja jais naudotis ir reiktų prašyti pareigūnų pagalbos, kad į juos patekti.

Rekomendacijos:

- Vilniaus oro uosto užkardos patalpos nėra pritaikytos vienu metu priimti didesnį prieglobsčio prašytojų skaičių, nėra atsidarančių langų ar vėdinimo sistemos, tad patalpose esant didesniai žmonių kiekiui tampa tvanku, nėra gryno oro. Šiuo metu iš keturių patalpų prieglobsčio prašytojams Vilniaus oro uosto užkardoje, tik vienoje iš jų yra langas, o visose kitose nėra galimybės vėdinti patalpas. Stebėtojas buvo informuotas, kad artėjančios patalpų rekonstrukcijos metu bus atsižvelgta į stebėjimų metu darytas rekomendacijas ir yra planuojama įrengti papildomą vėdinimo sistemą užkardos patalpose.
- Vilniaus oro uosto užkardos patalpos nėra pritaikytos didesnėms žmonių grupėms bei tokiais atvejais procedūros užtrunka itin ilgai, todėl rekomenduojama derinti su Migracijos departamentu vienu kartu perkeliama prieglobsčio prašytojų skaičių.
- Tais atvejais, kai Migracijos departamentas priima sprendimą nagrinėti prieglobsčio prašymus skubos tvarka ir asmenys apgyvendinami pasienio kontrolės punkte ar užkardoje, kur nėra galimybės užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, rekomenduojama, teikti prašymą įleisti asmenis į Lietuvos Respublikos teritoriją ir apgyvendinti juos URC.

Stebėti atvejai PPC:

2018 m. sausio 25 d. stebėtojas Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje, apžiūrėjo prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas. Stebėsenos vizito metu kalbinta prieglobsčio prašytojų šeima atkreipė dėmesį, kad kambariuose esantys langai nėra sandarūs. Jie bandė juos patys užsandarinti, tačiau nepavyko ir skundėsi skersvėju, taip pat tuo, kad nakties metu jiems tenka perstumti vaikų lovas toliau nuo langų, kad jie neperšaltų.

Išvados:

Atkreipus PPC direktoriaus dėmesį į nesandarius langus, nurodyta, kad šiuo metu abiejuose bendrabučiuose vyksta renovacija ir langai yra keičiami į naujus, todėl ši problema turėtų nebesikartoti ateinančią žiemą.

Stebėti atvejai URC:

Didžiąją dalį 2017 metų URC atviras korpusas buvo perpildytas arba jame buvo vos keletas laisvų vietų. Iki susitarimo dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre pasirašymo atvejais, kuomet URC nebuvo laisvų vietų, buvo užfiksuotas ne viena situacija (plačiau aptarta dalyje apie apgyvendinimą pasienyje), kai pažeidžiami prieglobsčio prašytojai negalėjo būti iškart perkelti į URC iš pasienio kontrolės punktų ar užkardų ir tekdavo juos ilgesniam laikui apgyvendinti tinkamų priėmimo sąlygų neužtikrinančiose PKP patalpose.

2017 m. lapkričio 8 d. stebėsenos vizito metu URC buvo pilnai apgyvendintas, išskyrus kelias laisvas vietas, skirtas vienišoms moterims. Poilsio kambarys pritaikytas gyvenimui ir jame apgyvendinta viena keturių asmenų prieglobsčio prašytojų šeima.

2018 m. kovo 16 d. URC buvo taip pat buvo arti perpildymo. Vizito metu atvirame korpuse buvo apgyvendinti 79 asmenys. Šio vizito metu buvo laisvas vienas kambarys, kuriame galėjo būti apgyvendinta šeima arba 4 vienišos moterys. Dėl vietos trūkumo URC asmenys buvo apgyvendinti ir patalpose, kurios iki tol buvo naudojamos kaip poilsio zonos. Jose buvo pastatytos papildomos lovos, tačiau trūko baldų ir patalpos neatitiko minimalių priėmimo sąlygų reikalavimų.

Išvados:

URC perpildymo grėsmė išlieka, tačiau 2018 m. pasirašytas susitarimas tarp LR vidaus reikalų ministerijos ir Pabėgėlių priėmimo centro Rukloje dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo padidino prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo vietų skaičių, todėl yra galimybių URC perpildymo atvejais žmones apgyvendinti PPC.

MAITINIMAS

Taikytini standartai:

Prieglobsčio prašytojams tiekiamas maistas turi atitikti bent jau fiziologines mitybos normas (skirtingos normos ir reikalavimai taikomi suaugusiems asmenims, nėščioms bei žindančioms moterims ir nepilnamečiams).

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje ir Užsieniečių registracijos centre nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- PKP teikiami maisto paketai tinkami tik kaip vienkartinis maitinimas, o ne ilgalaikiam vartojimui.
- PKP ne visais atvejais įteikiami maisto paketai.
- Skundžiamasi URC maisto porcijomis ir kokybe.

Šias išvadas iliustruoja stebėti atvejai pasienyje ir URC:

2017 m. birželio 15 d. stebėtos Užsieniečių registracijos centro atvirame korpuse gyvenančių prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos. Stebėsenos vizito metu kalbinti prieglobsčio prašytojai skundėsi URC valgykloje teikiamo maisto kokybe ir, jų nuomone, mažomis porcijomis. Kalbinti prieglobsčio prašytojai išreiškė pageidavimą, kad būtų suteikta galimybė nesimaitinti URC valgykloje ir už tai gauti piniginę kompensaciją, kurią galėtų naudoti maisto pirkimui.

2017 m. spalio 20 d. Vilniaus oro uosto užkardoje Tadžikistano pilietis turėjo nusiskundimų dėl itin skurdaus maisto paketo turinio, kurio neužtenka tinkamai maitintis ilgesnį laiko tarpą. Maisto paketą sudaro džiovinta duona, razinos, vienas konservų indelis bei vanduo.

2017 m. lapkričio 8 d. stebėtos Užsieniečių registracijos centre apgyvendintų prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos. Vizito metu gauta informacija, kad 30 Užsieniečių registracijos centre gyvenančių žmonių parašė prašymą dėl alternatyvios mitybos, nes kai kurie prieglobsčio prašytojai dėl religinių ar kitų pagrindų nevalgo kiaulienos ar kitų produktų. Atsižvelgiant į gyventojų pageidavimus URC pradėtas taikyti ir alternatyvus maitinimas. Kai kurie gyventojai nebuvo labai patenkinti taikoma alternatyva, nes, pavyzdžiui, kiauliena nėra pakeičiama identišku kiekiu kitokios mėsos, o patiekaluose atsiranda daugiau grūdinių ar kitų produktų. URC informavo stebėtoją, kad taip yra dėl to, kad yra numatyta fiksuota 1,97 EUR norma vieno žmogaus maitinimui vienai dienai ir norint, kad patiekale būtų pakankamai kalorijų ir maistinių medžiagų, nėra įmanoma pakeisti kiaulienos analogišku kiekiu kitokios mėsos, kuri yra ženkliai brangesnė.

2017 m. sausio 26 d. stebėsenos vizito Vilniaus oro uosto užkardoje, kurioje tuo metu buvo apgyvendinti trys Tadžikistano ir vienas Kazachstano pilietis, metu užsieniečiai pranešė stebėtojui, kad jie ne visomis dienomis gaudavo jiems priklausančius maisto daivinius. Dieną prieš stebėsenos vizitą trys prieglobsčio prašytojai bendrai gavo du maisto paketus, o vienas iš jų prieš kelias dienas

maisto paketo taip pat negavo. Stebėsenos vizito metu (apie 15 val. dienos) prieglobsčio prašytojai dar nebuvo gavę maisto paketų. Stebėtojiui paprašius, pareigūnai išdavė maisto paketus.

Rekomendacijos:

- Svarstyti maisto paketo turinį arba alternatyvius maitinimo PKP variantus tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti PKP ilgesnį laiką.
- Rekomenduojama kasdien įteikti prieglobsčio prašytojams priklausančius maisto paketus.
- Svarstyti ir didinti vienam asmeniui skiriamą lėšų sumą, skirtą maitinimui URC arba ieškoti alternatyvių maitinimosi URC būdų.

JUDĖJIMO LAISVĖS RIBOJIMAS

Taikytini standartai:

Pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, niekas negali būti sulaikomas ilgiau nei 48 valandoms be kompetentingo teismo sprendimo. Bet koks asmenų judėjimo laisvės suvaržymas, jeigu nėra teismo sprendimo, yra neteisėtas ir neleistas.

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje nustatytus trūkumus, reikia pabrėžti, kad prieglobsčio prašytojų laisvės ribojimas yra vienas iš pagrindinių pasikartojančių trūkumų, nustatytų priėmimo sąlygų stebėsenos vizitų metu. Seniau statytose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose nebuvo numatytų patalpų prieglobsčio prašytojams, tad jau esamos patalpos buvo pritaikytos šiam tikslui. Patalpų specifiška, ypač tais atvejais, kuomet jos yra oro uosto ar pasienio ruožo teritorijoje, ne visada leidžia užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę. Toliau pateikiami stebėsenos metu užfiksuoti atvejai, kuomet faktiškai buvo ribojama nesulaikytų prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė. Toks laisvės ribojimas yra prilyginamas sulaikymui.

2017 m. gegužės 24 d. ir gegužės 31 d. stebėsenos vizitų metu užfiksuotas atvejis, kai pažeidžiamų prieglobsčio prašytojų šeima su mažamečiais vaikais buvo apgyvendinta Vilniaus oro uosto užkardoje 9 dienas. Vilniaus oro uosto užkardos patalpos yra rakinamos ir nėra galimybės išeiti. Nors nebuvo teismo sprendimo sulaikyti prieglobsčio prašytojų šeimą, jie *de facto* buvo sulaikyti 9 dienas Vilniaus oro uosto užkardoje, nes buvo ribojama jų judėjimo laisvė ir jie negalėjo palikti Vilniaus oro uosto užkardos patalpų.

Anksčiau minėto 2017 m. liepos 26 d. stebėsenos vizito Kenos geležinkelio stoties užkardoje, kurioje buvo apgyvendinti du Rusijos piliečiai, metu prieglobsčio prašytojai teigė, kad tomis dienomis, kai jie buvo apgyvendinti prieglobsčio prašytojams skirtose patalpose, durys visuomet būdavo rakinamos ir ribojama jų judėjimo laisvė, nors 2017 m. liepos 19 d. Teismas po VSAT kreipimosi dėl sulaikymo priėmė sprendimą, kad nėra pagrindo sulaikyti prieglobsčio prašytojus.

2017 m. rugpjūčio 1 d. stebėsenos vizito metu Kenos geležinkelio stoties užkardoje nustatyta, kad čia apgyvendinta liepos 27 d. atvykusi 4 asmenų šeima iš Armėnijos. 2017 m. rugpjūčio 1 d. prieglobsčio prašytoja susisieko su Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtoju ir prašė pagalbos – jų vaikams reikėjo greitosios medicininės pagalbos dėl sutrikusio virškinimo, o prieglobsčio prašytojų patalpos buvo užrakintos ir jie neturėjo jokio kontakto su užkardos pareigūnais. Stebėtojas paskambino į užkardą ir paprašė, kad pareigūnai iškvietų greitąją pagalbą bei nuvyko į užkardą įvertinti situaciją. Šeima buvo išvežta į ligoninę. Ligoninėje vaikai buvo apžiūrėti ir išrašyti medikamentai pagerinti jų sveikatos būklei. 2017 m. rugpjūčio 2 d. Teismas priėmė sprendimą taikyti alternatyvą ir apgyvendinti prieglobsčio prašytojus URC. Jie buvo perkelti į URC 2017 m. rugpjūčio 4 d., praleidę 7 dienas Kenos užkardoje.

2017 m. rugpjūčio 7 d. Medininkų pasienio kontrolės punkte stebėtos 2017 m. rugpjūčio 2 d. prieglobsčio pasiprašiusios 4 asmenų šeimos iš Armėnijos priėmimo sąlygos. Stebėsenos vizito dieną šeima buvo pasienio kontrolės punkte jau 5 dienas. Medininkų PKP patalpos prieglobsčio prašytojams yra rakinamos ir yra ribojama asmenų judėjimo laisvė. 2017 m. rugpjūčio 8 d. buvo priimtas sprendimas įleisti šeimą į Lietuvos Respubliką ir tą pačią dieną apgyvendinti ją URC. Pažeidžiama šeima Medininkų PKP išbuvo 6 dienas.

2018 m. sausio 26 d. stebėtojas nuvyko į Vilniaus oro uosto užkardą susitikti su jau trečią dieną užkardoje esančiu prieglobsčio prašytoju iš Kazachstano, kuris buvo grąžintas į Lietuvą vadovaujantis Dublino III Reglamentu. Vilniaus oro uosto užkardoje taip pat buvo apgyvendinti trys Tadžikistano piliečiai, kurie taip pat buvo grąžinti į Lietuvą ir pasiprašė prieglobsčio. Prieglobsčio prašytojai buvo susirūpinę dėl to, kad yra ribojama jų judėjimo laisvė ir nėra galimybės išeiti iš užkardos patalpų, nors jie nėra sulaikyti.

2018 m. vasario 26 d. stebėtojas atvyko į Vilniaus oro uosto užkardą, kur susitiko su pagal Dublino III Reglamentą į Lietuvą grąžinta Baltarusijos piliete, kuri su dviem mažamečiais vaikais pasiprašė prieglobsčio. Prieglobsčio prašytoja buvo apgyvendinta papildomose patalpose, kurios nėra užkardoje, nes kiti kambariai jau buvo užimti. Verta paminėti, kad šios patalpos yra rakinamos ir nėra

užtikrinama prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė. Taip pat vienintelis būdas komunikuoti su pareigūnais yra mojavimas į kamerą, esančią patalpose. Pareigūnams pamačius, kad asmuo mojuoja į kamerą, jie ateina į patalpas, kuriose jie yra apgyvendinti. Prieglobsčio prašytoja su vaikais vizito dieną jau buvo praleidusi 6 dienas Vilniaus oro uosto užkardoje, nes jų prieglobsčio prašymai yra nagrinėjami skubos tvarka. Stebėsenos vizito dieną pareigūnai neturėjo informacijos, kad būtų kreiptasi dėl pažeidžiamų asmenų apgyvendinimo URC. 2018 m. vasario 28 d. stebėsenos vizito metu LRK stebėtojas buvo informuotas, kad 2018 m. vasario 27 d. prieglobsčio prašytoja su mažamečiais vaikais buvo perkelti į URC.

Rekomendacijos:

- Apgyvendinant žmones Vilniaus oro uosto ir kitose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose, kuriuose patalpos yra rakinamos ar nėra galimybės išeiti į lauką, yra ribojama prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė, nors jie nėra sulaikyti. Rekomenduojama užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę ir garantuoti, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra teismo sprendimo dėl asmenų sulaikymo.
- Užtikrinti tiesioginį ir greitą kontaktą su pareigūnais įvykus nelaimei ar ūmiam sveikatos sutrikimui, kad užtikrinti greitą reagavimą į susidariusią situaciją.
- Faktiškai pasienyje sulaikytiems prieglobsčio prašytojams nėra garantuojama net įstatymuose numatyta viena valanda per dieną gryname ore, kuri yra numatyta teismo sprendimu sulaikytiems asmenims. Šiuo metu prieglobsčio prašytojų buvimas lauke priklauso tik nuo pareigūnų geranoriškumo ir asmeninės iniciatyvos. Rekomenduojama numatyti ir užtikrinti bent minimalų laiką lauke.

VAIKŲ POREIKIAI

Taikytini standartai:

Pirma, kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę gyventi ir sveikai vystytis. Vaiko teisė į sveikatą įgyvendinama: teikiant ypatingą nėščiujų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūrą ir apsaugą; priemonėmis, leidžiančiomis sudaryti vaikui sveiką ir saugią aplinką; sudarant teisinės, organizacinės tinkamos kokybės vaikų maisto produktų gamybos prielaidas ir užtikrinant jų prieinamumą.

Antra, vaikas turi teisę, be kita ko, į privatų asmeninį ir šeiminių gyvenimą, garbę ir orumą, asmens neliečiamybę ir laisvę.

Trečia, turi būti užtikrinama vaiko teisė į gyvenimo sąlygas, būtinas jo fiziniam, emociniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi.

Ketvirta, vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, atitinkantį jo amžių, sveikatos būklę ir poreikius. Vaikas turi teisę žaisti, kurti meno kūrinius, dalyvauti kultūriniuose renginiuose, sporto žaidynėse ir jo amžių bei brandą atitinkančiuose kituose renginiuose.

Penkta, turi būti užtikrinama sveikatai palanki vaikų mityba, maisto sauga ir geriausia kokybė, kad būtų patenkinti vaikų maisto medžiagų fiziologiniai poreikiai, ugdomi sveikos mitybos įgūdžiai.

Šešta, kiekvienam prieglobsčio prašytojui (įskaitant ir vaikus) privalo būti užtikrinta galimybė pabūti gryname ore.

Septinta, šeimos su nepilnamečiais vaikais neturi būti sulaikomos (išskyrus ypatingus ir išimtinius atvejus, pavyzdžiui, kai yra pagrįsta ir didelė grėsmė valstybės saugumui ar viešajai tvarkai).

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- PKP patalpos yra nepritaikytos mažamečių vaikų apgyvendinimui.
- PKP skiriami maisto daviniai nepritaikyti mažamečiams vaikams ir kūdikiams.
- Faktiškai apribojus šeimos judėjimo laisvę, vaikams nesudaromos galimybės būti lauke.
- PKP neturi galimybių organizuoti vaikų užimtumą PKP patalpose.

Šias išvadas iliustruoja stebėti atvejai pasienyje:

2017 m. gegužės 24 d. Rusijos piliečių šeima, kurie 2017 m. gegužės 23 d. pasiprašė prieglobsčio Vilniaus oro uosto užkardoje, susisiekė su Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtoju ir paprašė pagalbos, nes gaunamuose sausuose maisto daviniuose nėra vaikams tinkamo maisto, taip pat trūksta higienos priemonių. Užsieniečiai gavo sausus maisto davinčius, tačiau jie neatitiko mažamečio vaiko ir kūdikio maitinimo poreikių. 2017 m. gegužės 31 d. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtojas dar kartą apsilankė Vilniaus oro uosto užkardoje pas tą pačią Rusijos piliečių šeimą po to, kai užkardos pareigūnai susisiekė su stebėtoju su prašymu atvežti humanitarinės pagalbos šeimai, nes gaunami maisto paketai nepatenkina vaikų poreikių. Pažymėtina, kad šeimai gyvenant PKP 2 m. mergaitė susirgo vėjaraupiais.

2017 m. rugpjūčio 1 d. stebėsenos vizito metu Kenos geležinkelio stoties užkardoje apgyvendintų prieglobsčio prašytojų vaikams prireikė medikų pagalbos dėl vaikams netinkamo

maisto – dėl virškinimo trakto sutrikimo prireikė kviesti greitąją medicininę pagalbą ir vežti juos į ligoninę.

Prieš 2017 m. lapkričio 2 d. stebėsenos vizitą Šalčininkų PKP stebėtojas bendravo su 4 asmenų prieglobsčio prašytojų iš Rusijos Federacijos šeima telefonu, kuri paprašė atvežti vaikams tinkamų maisto produktų, nes gaunami maisto paketai nėra subalansuoti mažamečių vaikų mitybai. Šeima buvo apgyvendinta Šalčininkų PKP 8 dienas iki buvo priimtas sprendimas juos perkelti į URC.

2017 m. rugpjūčio 7 d. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtojas nuvyko į Medininkų pasienio kontrolės punktą, kur 2017 m. rugpjūčio 2 d. prieglobsčio pasiprašė 4 asmenų šeima iš Armėnijos. 2017 m. rugpjūčio 7 d. Medininkų PKP pareigūnai susisiektė su Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtoju ir informavo, kad šeimai trūksta sauskelnių bei specialių maisto produktų vaikams, kurių nebūna maisto daviniuose. Šeima iš Armėnijos buvo itin susirūpinusi dėl netinkamų priėmimo sąlygų ir tuo, kad vaikams trūksta laiko pabūti gryname ore. Pastebėtina, kad abu vaikai turėjo negalią.

2018 m. vasario 26 d. stebėsenos vizito Vilniaus oro uosto užkardoje metu prieglobsčio prašytoja taip pat išreiškė susirūpinimą dėl to, kad maisto daviniai nėra pritaikyti vaikams, o ji su vaikais čia buvo apgyvendinta jau 6 dienas.

Rekomendacijos:

- Tais atvejais, kai Migracijos departamentas priima sprendimą nagrinėti prieglobsčio prašymus skubos tvarka ir žmonės apgyvendinami pasienio kontrolės punkte ar užkardoje, kur nėra galimybės užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, rekomenduojama teikti prašymą įleisti žmones į Lietuvos Respublikos teritoriją ir apgyvendinti juos URC, nes PKP nėra tinkamų sąlygų apgyvendinti šeimas su mažamečiais vaikais.
- Antras didelis iššūkis yra tinkamos mitybos vaikams užtikrinimas pasienyje. Prieglobsčio prašytojams skirti maisto paketai yra nepritaikyti ilgesniam vartojimui ir yra visiškai nepritaikyti mažamečių vaikų mitybai. Standartinį maisto paketą sudaro džiovinta duona, razinos, sausainiai, konservai ir vanduo. Toks maistas yra visiškai netinkamas užtikrinti pilnavertę vaikų mitybą ir gali būti sveikatos sutrikimų priežastimi, ypač atvejais kuomet prieglobsčio prašymai yra nagrinėjami skubos tvarka ir prieglobsčio prašytojai su vaikais gali būti apgyvendinami pasienyje iki 28 dienų. Rekomenduojama atsižvelgti į vaikų mitybos poreikius ir turėti specialiai mažamečiams vaikams pritaikytų ir subalansuotų maisto paketų.

- Šiuo metu prieglobsčio prašytojų, įskaitant mažamečių vaikų, buvimas lauke priklauso tik nuo pareigūnų geranoriškumo ir asmeninės iniciatyvos. Rekomenduojama numatyti ir užtikrinti bent minimalų laiką lauke.

MEDICININĖS PASLAUGOS URC

Taikytini standartai:

Pirma, URC apgyvendintiems užsieniečiams privalo būti užtikrinamos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos ir būtinoji medicinos pagalba, įskaitant galimybę skiepytis. Tai reiškia, kad prieglobsčio prašytojai turi teisę gauti nemokamą medicinos ir psichologinę pagalbą.

Antra, prieglobsčio prašytojai turi teisę nemokamai naudotis vertėjų paslaugomis, t. y. turi teisę gauti paslaugas ir reikalingą informaciją jiems suprantama kalba.

Apibendrinus stebėsenos vizitų URC nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- Medicinos paslaugos URC gyvenantiems žmonėms ne visada prieinamos dėl gydytojo ir slaugytojų darbo grafiko ir kalbos barjero.
- Ne visada skiriamas reikiamas medikamentinis gydymas.

Šias išvadas iliustruoja tokie URC stebėti atvejai:

2017 m. lapkričio 8 d. stebėsenos vizito metu URC keletas iš kalbintų prieglobsčio prašytojų išreiškė susirūpinimą dėl medicininių paslaugų teikimo. Rusų kalba nešnekantys prieglobsčio prašytojai turėjo problemų komunikuojant nusiskundimus savo sveikata URC medicinos punkto personalui dėl kalbos barjero. URC administracija informavo stebėtoją, kad ši problema yra žinoma, tačiau URC biudžete nėra vertimo paslaugoms numatytų lėšų.

2018 m. kovo 16 d. stebėsenos vizito URC metu dar kartą užfiksuoti gyventojų nusiskundimai dėl medicininių paslaugų teikimo. Vienas prieglobsčio prašytojas teigė, kad nuėjęs į medicinos punktą nesulaukia reikiamos pagalbos dėl jo ligos, o tiesiog visuomet gauna nuskausminamųjų tablečių, kurios neišsprendžia jo negalavimų.

2018 m. balandžio 26 d. stebėsenos vizito Užsieniečių registracijos centre metu buvo dar kartą užfiksuoti prieglobsčio prašytojų nusiskundimai teikiamomis medicinos paslaugomis. Vienas prieglobsčio prašytojas teigė, kad jis niekaip nesulaukia medicininės apžiūros ir pagalbos. Jis teigė,

kad jau keletą kartų ėjo į medicinos punktą, tačiau visuomet jam buvo išduodami nuskausminamieji vaistai ir prašoma ateiti kitą kartą.

Rekomendacijos:

- Vienas iš iššūkių yra rasti sprendimą, kaip susikalbėti su rusų ar kitomis užsienio kalbomis nešnekančiais prieglobsčio prašytojais, kad galima būtų identifikuoti jų sveikatos problemas ir suteikti reikiamas medicininės paslaugas. Rekomenduojama ieškoti būdų kaip galima būtų finansuoti vertimo paslaugas. Taip pat verta apvarstyti vertimo paslaugų teikimo telefonu galimybes.
- Antras iššūkis URC yra medicininių paslaugų prieinamumas (ypatingai sulaikytiems žmonėms), nes gydytoja centre dirba ne pilnu etatu, o likusiu metu yra tik slaugytojos. Rekomenduojama užtikrinti reikiamą personalo skaičių, kad prieglobsčio prašytojai, ypač sulaikytieji, galėtų gauti reikiamas medicinos paslaugas ir medikamentus bet kurią savaitės dieną.

IŠVADOS

Šioje ataskaitoje iškelėme keletą svarbiausių klausimų, į kuriuos rekomenduojama atkreipti dėmesį organizuojant prieglobsčio prašytojų priėmimą, t. y., užtikrinti tinkamas prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo sąlygas, reikiamą ir skirtingus poreikius atitinkantį maitinimą, neriboti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvės, nesant teismo sprendimo, atsižvelgti į vaikų poreikius ir užtikrinti medicininių paslaugų prieinamumą URC.

Kalbant apie **prieglobsčių prašytojų apgyvendinimą** darytina išvada, kad patalpos pasienio kontrolės punktuose ir užkardose nėra pritaikytos didesniame prieglobsčio prašytojų skaičiui ar apgyvendinimui ilgesniam nei 48 val. laikotarpiui. Ne visos stebėsenos vizitų metu aplankytos patalpos prieglobsčio prašytojams atitiko minimalių priėmimo sąlygų standartus. Kai kuriose patalpose nėra vėdinimo sistemos, langų arba esantys langai yra nesandarūs. Dalyje patalpų nėra dušo, kuriuo galėtų naudotis prieglobsčio prašytojai. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pastaraisiais metais itin dažnos situacijos, kai Užsieniečių registracijos centras perpildytas ir iš to kyla nesklandumų perkeliant prieglobsčio prašytojus iš pasienio kontrolės punktų. Reikia pažymėti, kad 2018 m. pasirašytas susitarimas tarp LR vidaus reikalų ministerijos ir Pabėgėlių priėmimo centro Rukloje dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo padidino prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo vietų skaičių, todėl yra galimybių URC perpildymo atvejais žmones apgyvendinti PPC. Po susitarimo pasirašymo pastebėta, kad atvejų, kuomet pažeidžiami asmenys ar šeimos su mažamečiais vaikais yra apgyvendinami pasienio kontrolės punktuose ar užkardose ilgiau nei 48 valandos, sumažėjo.

Rekomenduojama, atnaujinant Vilniaus oro uosto užkardos patalpas įrengti vėdinimo sistemą patalpose, derinti su Migracijos departamentu vienu kartu perkeliamų prieglobsčio prašytojų skaičių, kad didelėms perkeltų pabėgėlių grupėms kartu su mažamečiais vaikais netektų ilgas valandas leisti tvankiose ir didelėms grupėms nepritaikytose Vilniaus oro uosto užkardos patalpose. Migracijos departamentui priėmus sprendimą nagrinėti prieglobsčio prašymus skubos tvarka ir apgyvendinus prieglobsčio prašytojus pasienio kontrolės punkte ar užkardoje, kur nėra galimybės užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, rekomenduojama, teikti prašymą įleisti asmenis į Lietuvos Respublikos teritoriją ir apgyvendinti juos URC.

Pabėgėlių priėmimo centre stebėsenos vizito metu buvo užfiksuotas atvejis dėl nesandarių langų prieglobsčio prašytojų kambariuose į ką buvo atkreiptas Pabėgėlių priėmimo centro

administracijos dėmesys. Verta paminėti, kad šiuo metu abiejuose bendrabučiuose vyksta renovacija ir seni langai yra keičiami į naujus, todėl stebėsenos metu užfiksuota problema turėtų nebesikartoti.

Vertinant **prieglobsčio prašytojų maitinimą** nustatyta, kad PKP teikiami maisto paketai netinka ilgalaikiam vartojimui ir juos galima naudoti tik kaip vienkartinio maitinimo opciją, kol prieglobsčio prašytojai iki 48 val. laukia Migracijos departamento sprendimo dėl jų prieglobsčio prašymo nagrinėjimo. Rekomenduojama svarstyti apie maisto paketo turinio keitimą arba alternatyvius maitinimo variantus tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti PKP ilgesnį laiką.

Taip pat buvo užfiksuota nusiskundimų URC teikiamų maisto porcijų dydžiu bei jų kokybe. Atsižvelgiant į esamą situaciją rekomenduojama svarstyti apie vienam asmeniui skiriamos lėšų sumos maitinimui URC didinimą arba ieškoti alternatyvių maitinimosi URC būdų.

Vykdamat priėmimo sąlygų stebėsenos vizitus užfiksuota, kad **prieglobsčio prašytojų laisvės ribojimas** yra vienas iš pagrindinių pasikartojančių trūkumų. Užkardose ar pasienio kontrolės punktuose, kurios buvo statytos seniau nebuvo numatytų specialiai prieglobsčio prašytojams pritaiktų patalpų, tad esamos patalpos buvo pritaikytos šiam tikslui. Patalpų specifika, ypač tais atvejais, kuomet jos yra oro uosto ar pasienio ruožo teritorijoje, ne visuomet leidžia užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę.

Kai asmenys yra apgyvendinami Vilniaus oro uosto ir kitose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose, kuriuose patalpos yra rakinamos ar dėl jų specifikos, nėra galimybės palikti patalpas ir pabūti lauke, yra faktiškai ribojama prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė, nors ir nėra teismo sprendimo juos sulaikyti. Remiantis stebėsenos vizitų metu užfiksuotais atvejais, rekomenduojama užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę ir garantuoti, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra teismo sprendimo dėl asmenų sulaikymo. Taip pat rekomenduojama užtikrinti tiesioginį ir greitą kontaktą su pareigūnais įvykus nelaimei ar ūmiam sveikatos sutrikimui, kad būtų galimybė greitai reaguoti į situaciją.

Pasienyje esantiems prieglobsčio prašytojams, kurių laisvė yra ribojama be teismo sprendimo, nėra garantuojama net įstatymuose numatyta viena valanda per dieną gryname ore, kuri yra numatyta teismo sprendimu sulaikytiems asmenims. Prieglobsčio prašytojų lauke praleistas laikas šiuo metu priklauso tik nuo pareigūnų asmeninės iniciatyvos ir geranoriškumo. Rekomenduojama numatyti ir užtikrinti bent minimalų praleidimo lauke laiką.

Kalbant apie **vaikų poreikius**, reikia pabrėžti, kad PKP esančios patalpos nėra pritaikytos mažamečių vaikų apgyvendinimui, o išduodami maisto paketai yra visiškai nepritaikyti kūdikiams ir mažamečiams vaikams. Faktiškai apribojus pasienyje apgyvendintos šeimos judėjimo laisvę, vaikams nėra sudaromos galimybės būti lauke. PKP patalpose taip pat nėra galimybių organizuoti vaikų užimtumo veiklas.

Migracijos departamentui priėmus sprendimą nagrinėti prieglobsčio prašymus skubos tvarka ir pasienio kontrolės punkte ar užkardoje, kurioje nėra galimybės užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, apgyvendinus prieglobsčio prašytojus su mažamečiais vaikais, rekomenduojama nedelsiant teikti prašymą įleisti žmones į Lietuvos Respublikos teritoriją ir apgyvendinti juos URC.

Dar vienas didelis iššūkis yra užtikrinti tinkamą mitybą pasienyje apgyvendintiems mažamečiams vaikams ir kūdikiams. Maisto daaviniai, kurie skirti PKP apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams, yra visiškai nepritaikyti mažamečiams vaikams. Rekomenduojama atsižvelgti į vaikų mitybos poreikius ir turėti specialiai mažamečiams vaikams bei kūdikiams pritaikytą ir subalansuotą maisto paketą.

Atliekant priėmimo sąlygų stebėsenos vizitus URC, buvo nustatyta, kad URC gyvenantiems žmonėms **medicinos paslaugos** nėra visuomet prieinamos dėl gydytojos ir slaugytojų darbo grafiko ir kalbos barjero. Taip pat užfiksuota, kad prieglobsčio prašytojams ne visada skiriamas reikiamas medikamentinis gydymas. Atsižvelgiant į užfiksuotus atvejus galima pastebėti, kad vienas iš pagrindinių iššūkių yra rasti sprendimą, kaip URC medicinos personalui susikalbėti su rusų ar kitomis užsienio kalbomis nešnekančiais prieglobsčio prašytojais ir identifikuoti jų sveikatos sutrikimus bei suteikti reikiamas medicininės paslaugas. Rekomenduojama ieškoti būdų kaip galima būtų finansuoti vertimo paslaugas. Taip pat verta apvarstyti vertimo paslaugų teikimo telefonu galimybes.

Antras iššūkis teikiant medicininės paslaugas URC apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams yra medicininių paslaugų prieinamumas, nes gydytoja URC dirba ne pilnu etatu, o jai nesant budi tik seselės. Rekomenduojama užtikrinti reikiamą personalo skaičių, kad prieglobsčio prašytojai, ypač sulaikytieji, galėtų gauti reikiamas medicinos paslaugas ir medikamentus bet kurią savaitės dieną.

Kai kurie šioje metinėje ataskaitoje paliesti probleminiai atvejai yra pasikartojantys ir fiksuojami eilę metų, Lietuvos Raudonajam Kryžiui vykdant stebėseną pasienyje ir URC pagal VSAT, JTVPK ir LRK susitarimą. 2014 m., 2015 m., 2016 m. ir 2017 m. metinėse ataskaitose jau buvo atkreiptas dėmesys dėl pasienyje esančių patalpų netinkamumo apgyvendinti didesnes prieglobsčio

prašytojų grupės. Taip pat ataskaitose buvo nurodyta, kad patalpos nėra tinkamos prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui ilgesniam laiko tarpui, ypač po to, kai 2015 m. buvo priimti UTPĮ pakeitimai, leidžiantys apgyvendinti žmones pasienyje iki 28 dienų, kai jų prieglobsčio prašymai yra nagrinėjami skubos tvarka. Ataskaitose buvo rekomenduota tokiais atvejais įleisti prieglobsčio prašytojus į Lietuvos teritoriją ir apgyvendinti juos URC.

2015 m., 2016 m. ir 2017 m. metinėse ataskaitose užfiksuotas maisto paketų netinkamumas ilgesniam vartojimui bei jų nepritaikymas mažamečiams vaikams ir buvo rekomenduota atkreipti į tai dėmesį ir pritaikyti paketus vaikams ir pažeidžiamiesiems asmenims.

Pradedant 2015 m. metine ataskaita buvo atkreiptas dėmesys dėl gryno oro trūkumo patalpose, kuriose nėra lango ar įrengtos vėdinimo sistemos. 2016 m. ir 2017 m. metinėse ataskaitose buvo užfiksuoti sunkumai prieglobsčio prašytojams bendraujant su URC medicininio personalu dėl kalbos barjero.

Pabaigai norime pabrėžti, kad priėmimo sąlygų stebėsenos pagrindinis tikslas yra ne tik nustatyti sisteminius trūkumus, bet ir rasti sprendimo būdus, kaip pagerinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas. Norime padėkoti Valstybės sienos apsaugos tarnybai, Užsieniečių registracijos centrui, Pabėgėlių priėmimo centrui, Policijos departamentui, Migracijos departamentui ir Vidaus reikalų ministerijai už bendradarbiavimą ieškant sprendimų ir gerinant prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas Lietuvoje, nes tik bendromis pajėgomis galime užtikrinti tinkamą nuo karo ar persekiojimo nukentėjusių žmonių priėmimą mūsų šalyje.